

УДК 378.016:796.217

DOI <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2024.1.309109>

ПАВЛО ХОМЕНКО

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3065-9095>

(Полтава)

Place of work: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: homenko1402@ukr.net

ТАМАРА ДЕНИСОВЕЦЬ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4927-6783>

(Полтава)

Place of work: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: denysovetstm@gmail.com

АЛФЕС ДОЛІДЗЕ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7841-0243>

(Полтава)

Place of study: Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

E-mail: adolidze50@gmail.com

ДМИТРО ОЛЕФІР

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1781-6466>

(Полтава)

Place of study: Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

E-mail: dolefir2001@gmail.com

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Анотація. У статті розглянуто і теоретично проаналізовано сучасні технології розвитку критичного мислення майбутніх фахівців фізичної культури та спорту у закладах вищої освіти. На основі аналізу комплексу літературних джерел встановлено, що основними характеристиками критичного мислення майбутніх тренерів є активність, рефлексивність, логічність, самостійність, спрямованість на розв'язання реальних проблем фізкультурно-спортивної діяльності.

Потрактовано поняття критичне мислення, як такий тип мислення, який характеризується активністю, цілеспрямованістю, самостійністю, дисциплінованістю та рефлексивністю і передбачає розвиток у процесі навчання здатності людини визначати проблеми, аналізувати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел, висувати альтернативи й оцінювати їх, обирати спосіб розв'язання проблеми чи власну позицію щодо неї й обґрунтовувати свої погляди, робити свідомий вибір і діяти.

Визначено основні ознаки (рефлексивність, прагматичність, суб'єктність) та етапи (актуалізація знань; усвідомлення знань, осмислення (рефлексія) технології формування компетентності критичного мислення. В роботі розроблено та аргументовано застосування комплексу умов, які визначають розвиток критичного мислення майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. У статті окреслено специфічні риси викладання дисциплін професійно-практичного циклу підготовки майбутнього фахівця фізичної культури та спорту на засадах критичного мислення. Доведено, що критичне мислення включає комплекс операцій, які визначають здатність особистості аналізувати, порівнювати, синтезувати та оцінювати інформацію з різних джерел; розуміти проблему та оцінювати її глибину; формулювати гіпотези та розглядати альтернативні рішення; приймати обдумані та усвідомлені рішення.

Ключові слова: майбутні фахівці фізичної культури і спорту, професійна підготовка, критичне мислення, компетентність критичного мислення, характеристики, принципи, умови формування критичного мислення.

Постановка проблеми. Глобальні трансформації у сфері соціально-економічного розвитку посилюють вимоги до освітнього процесу, орієнтованого на формування особистості з високим рівнем освіченості та самостійності, здатної до продуктивної діяльності, інноваційного мислення та швидкої адаптації до змін. У підготовці фахівців з фізичної культури і спорту в сучасних умовах необхідно акцентувати увагу на формуванні професійної компетентності. Це визначає готовність майбутніх тренерів-викладачів, інструкторів із різних видів спорту та фітнес-тренерів до успішної конкуренції на ринку праці. Робота з різновіковими групами, зокрема з юними спортсменами, вимагає володіння фаховими знаннями, практичними навичками та здатності швидко адаптуватися до змінних умов; майбутньому фахівцю фізичної культури та спорту важливо мати креативний підхід до організації навчально-тренувального процесу та демонструвати особисті морально-етичні та професійні якості.

Підготовка майбутніх тренерів у сучасних ЗВО України ґрунтується на освітній парадигмі XXI століття, де освіта розглядається як динамічна система, що передбачає збалансованість процесів засвоєння знань та соціального розвитку особистості, де пріоритетне місце займає розвиток компетентності критичного мислення.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Вивчення наукової літератури дозволило встановити, що проблематика впровадження технології розвитку критичного мислення знайшла своє відображення у працях вітчизняних науковців: Т. Воропай, Н. Вукіної, Н. Дементієвської, О. Марченко, Н. Харченко, О. Пометун, Л. Терлецької, С. Терно, О. Тягло, І. Сущенко, Н. Харченко; В. Ягоднікової; наукові праці О. Радченко, Т. Скорик, С. Рукасової, О. Тележкіної, С. Терно присвячені аналізуванню питань розвитку критичного мислення здобувачів у закладах вищої освіти. Так методичні аспекти розвитку критичного мислення представлені у працях Н. Вукіної, Н. Дементієвської, І. Сущенко, В. Козири, О. Пометун (Вукіна, Дементієвська, Сущенко, & Пометун (Ред.), 2007; Козира, 2017; Пометун, & Сущенко, 2016); у працях С. Рукасової досліджено розвиток умінь критичного мислення майбутніх фахівців у сфері професійної освіти (Рукасова, 2020); у дисертаційному дослідженні Н. Цьоми представлено технології розвитку критичного мислення майбутніх кваліфікованих робітників у процесі вивчення інформаційних дисциплін (Цьома, 2020).

Проте питання розвитку компетентності критичного мислення майбутніх фахівців фізичної культури і спорту як провідного складника професійної компетентності не вивчалися на системному науковому рівні, відсутні комплексні дослідження ефективності цього процесу у фаховій підготовці майбутнього тренера.

Метою цієї статті є визначення та обґрунтування сучасних технологій розвитку критичного мислення майбутніх фахівців фізичної культури та спорту у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Технології критичного мислення сформувалися як перехід від навчання, що акцентується на запам'ятовуванні, до застосування комплексу методів, спрямованих на розвиток самостійного та творчого мислення. Важливо відзначити, що критичне мислення відповідає вимогам демократизації освіти, оскільки воно сприяє вихованню демократичного менталітету як серед здобувачів вищої освіти, так і серед викладачів.

Професійна підготовка майбутнього фахівця фізичної культури та спорту у ЗВО має бути зорієнтована на розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти, оскільки вони мають бути готовими до вирішення практичних завдань в сфері здоров'язбереження максимальною ефективністю і мінімальною залежністю від допоміжних засобів. Водночас, фахівець фізичної культури і спорту має володіти навичками швидкого опрацювання нової інформації та інтеграції її до своєї системи отриманих та систематизованих професійно-практичних знань з метою швидкого пристосування до аналізу та вирішення завдань в межах професійних обов'язків.

У наукових дослідженнях критичне мислення визначено як: мислення вищого порядку, яке спирається на інформацію, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших (Тягло, 2008); здатність ставити нові питання, добирати різноманітні аргументи, приймати незалежні, продумані рішення (Пометун, & Сущенко, 2012); інтелектуальний процес застосування навичок мислення високого рівня (аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, суб'єктивна й об'єктивна оцінка інформації, яка зібрана суб'єктом через спостереження, досвід, рефлексію, міркування та комунікацію), який передбачає ясність, точність і узгодженість думок та актуальність і справедливність висновків (Цьома, 2020).

Вважаємо за доречне навести думку О. Пометун, яка визначає критичне мислення як такий тип мислення, який характеризується активністю, цілеспрямованістю, самостійністю, дисциплінованістю та рефлексивністю і передбачає розвиток у процесі навчання здатності людини визначати проблеми, аналізувати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел, висувати альтернативи й оцінювати їх, обирати спосіб розв'язання проблеми чи власну позицію щодо неї й обґрунтувати свої погляди, робити свідомий вибір і діяти (Пометун, 2018, с. 94).

Структура критичного мислення фахівця являє собою ціннісні орієнтації особистості; знання – загальні, професійні та пов'язані з усвідомленням проблеми та обробкою інформації; уміння будувати ефективну комунікацію; навички мислення високого рівня (Шанскова, 2022).

Серед основних ознак критичного мислення науковці виділяють:

- рефлексивність (уміння працювати з інформаційними джерелами, конструювати знання й усвідомлювати власні способи отримання знань);
- прагматичність (уміння застосовувати отримані знання у власній навчально-професійній діяльності);
- суб'єктність (відображення власного досвіду особистості (життєвого, навчального, професійного в системі набутих знань) (Рукасова, 2020).

Під розвитком критичного мислення вчені розуміють індивідуальну реакцію суб'єктів навчання на цілеспрямований процес освітнього впливу, який має на меті удосконалення навичок мислення високого рівня, базується на рефлексії та реалізується шляхом засвоєння загальних, професійних та інформативних знань, формування умінь розв'язувати за невизначених умов професійно-орієнтовані завдання (Цьома, 2020).

В. Ягоднікова зазначає, що технологія формування вмій критичного мислення передбачає три етапи її реалізації:

- актуалізація знань, яка відбувається через звернення до набутих раніше знань і наявного досвіду, що утворює підґрунтя для конструювання нових знань;
- усвідомлення знань, метою якого є підтримання мотивації до пізнавального процесу загалом та до оволодіння новими знаннями в межах усіх навчальних дисциплін;
- осмислення (рефлексія), який дозволяє здобувачам глибше усвідомити, що нового вони дізналися, як ці знання можна застосовувати в подальшій професійній діяльності; ефективним є запровадження інтерактивних методів навчання для обміну думками, інтерпретування основних ідей, висловлення особистого ставлення до певної проблеми тощо (Ягоднікова, 2009).

Нами визначено специфічні риси викладання дисциплін професійно-практичного циклу підготовки майбутнього фахівця фізичної культури та спорту на засадах критичного мислення:

- у зміст навчальних дисциплін мають включатися завдання та проблемні ситуації, вирішення яких потребує мислення вищого рівня;
- вивчення дисциплін професійно-практичного циклу необхідно організувати як проектне дослідження певної теми, яке виконується шляхом інтерактивної взаємодії між здобувачами;
- результатом підготовки має стати не засвоєння фактів чи теоретичних відомостей, а формулювання власних суджень та критичних висновків шляхом застосування певних прийомів мислення;
- діяльність викладача у цьому контексті носить фасилітаційний характер та є стратегією постійної оцінки результатів з використанням зворотного зв'язку «здобувачі – викладачі» на основі дослідницької активності;
- критичне мислення потребує від майбутніх тренерів достатнього рівня розвитку навичок оперування фактами, принципами та формулювання висновків та узагальнень; оцінюється здатність аналізувати схеми і графіки, знаходити та інтерпретувати оригінальні документи, джерела інформації;
- здатність до спільної праці, до співпраці є найважливішою умовою розвитку критичного мислення, оскільки вона підтримує діалог, спільну мету і взаємне вивчення цінностей фізкультурно-спортивної та здоров'язберігальної діяльності.

Розвинене критичне мислення – це не лише вміння піддавати сумніву певні судження, вести конструктивний діалог та розрізняти факт від припущення або особистої думки, але насамперед це вміння визначати суть проблеми та альтернативні шляхи її вирішення.

Важливо зазначити, що майбутні тренери у своїй діяльності мають справу зі спортсменами, які систематично тренуються і беруть участь у спортивних змаганнях різного рівня, що потребує адаптації мислення до мислення інших осіб (партнерів, суперників, суддів), при необхідності збереження при цьому власної позиції, ясності, точності і ретельності мислення. Існуюча система спортивної підготовки не готує спортсменів і тренерів до динаміки змін у мисленні і є в найтипівіших випадках репродуктивно орієнтованою. У спортивній діяльності людина сприймає світ, передусім, за допомогою рухових сприйнятів і різноманітних рухових дій, що складаються з простих і складних рухів, психомоторних відчуттів та психоенергетичних станів організму, психомоторних і ідеомоторних форм інтелектуальної діяльності, тобто це визначається як «мислення у русі» або «спортивне мислення». Індивідуальні особливості спортивного мислення можна оцінити, виявивши його якості: самостійність, глибину, ширину, гнучкість, швидкість, критичність.

Специфічне поєднання різних якостей мислення, їх стійкий прояв у різних умовах, характеризують стиль мисленевої діяльності тренера і спортсмена. Для успішного формування та розвитку спортсмена недостатньо просто надати йому необхідну суму знань і рухових навичок; важливо враховувати специфіку виду спорту, специфіку знань, методи їх засвоєння і практичного застосування. Критичність мислення спортсмена характеризується здатністю правильно оцінити як об'єктивні умови, так і власну діяльність, у разі необхідності відмовитися від обраної тренувальної моделі та знайти спосіб дії, більш відповідний динамічним умовам змагання.

Критичне мислення передбачає це використання когнітивних технік або стратегій, які збільшують ймовірність досягнення бажаного кінцевого результату в галузі спортивної діяльності. Такий підхід характеризує мислення з позиції контрольованості, обґрунтованості та цілеспрямованості; при цьому суб'єкт використовує навички, які обґрунтовані та ефективні для конкретної ситуації та типу розв'язуваної задачі.

Проте аналіз практичної діяльності випускників сучасних ЗВО фізкультурно-спортивного профілю свідчить, що на початку професійної кар'єри більшість з них не мають досвіду реалізації компетентності критичного мислення. Тому важливою задачею вищої освіти стає пошук технологій цілеспрямованого формування критичного мислення здобувачів вищої освіти саме на етапі професійної підготовки. Ми припускаємо, що одним із ефективних напрямків розвитку критичного мислення є використання методів фізичної культури та спорту, розвиток так званого спортивного мислення, яке допомагає знайти суть проблеми, альтернативні шляхи розв'язання, при необхідності відмовитися від тренувальної моделі та визначити альтернативний спосіб дії. Під час розвитку критичного мислення звертали увагу на вдосконалення важливих якостей: готовність до планування, гнучкість (готовність змінювати точку зору, мислити новими способами, виправляти свої помилки), настійливість, пошук компромісних рішень тощо.

Потреба у формуванні критичного мислення у спортсменів обумовлена зростаючою інтенсивністю тренувань та роботи на результат при необмежених часових ресурсах, які відводяться на тренувальний процес. Без критичної оцінки власних спортивних можливостей та без об'єктивного системного самоконтролю досягнення високих результатів буде не можливим. Це актуалізує необхідність розвитку у спортсмена потреби у самоспостереженні та самоконтролі, за умови відсутності сильних супротивників, відсутності належної кількості турнірів, саме змагання з власними результатами є одним із прогресивних напрямків тренування. У цьому контексті тренувальний процес не обмежується розвитком спеціальних якостей та вдосконаленням тактичних прийомів, а тісно пов'язаний з регуляцією психічних станів, управлінням поведінкою спортсмена на тренуваннях та змаганнях, тобто техніко-тактичну та психологічну підготовку спортсменів розглядають як єдине ціле.

Розвиток вольових якостей супроводжує тактичну підготовку під час тренувального процесу та оволодіння тактичними прийомами. Формування прийомів критичного мислення повинно здійснюватися з урахуванням фізичних можливостей здобувачів вищої освіти, їх особистісних якостей, схильності до певних тактичних рішень, рівня розвитку психічних якостей, типологічних особливостей вищої нервової діяльності. Спортсмени з лабільною нервовою системою проявляють тактичну стійкість, їх тактична підготовка повинна бути спрямована на вдосконалення вміння постійно, досконало аналізувати ситуацію та критично оцінювати кожну власну дію. Тільки на високому рівні критичного мислення у здобувачів відкриваються перспективи професійного зростання, перетворення майбутнього тренера на самостійного, критично мислячого суб'єкта фізкультурно-спортивної діяльності.

На думку науковців, головним для критичного мислення є здатність до аналізу та оцінки достовірності інформації, оцінка власних думок та впливів на них, сильних та слабких сторін при вирішенні проблем та прийнятті рішень, здатності до формулювання суджень та їх аргументування, а також самокорегування діяльності (Вукіна, Дементієвська, Сущенко, & Пометун (Ред.), 2007; Харченко, 2016).

Критичне мислення включає комплекс операцій, які визначають здатність особистості аналізувати, порівнювати, синтезувати та оцінювати інформацію з різних джерел; розуміти проблему та оцінювати її глибину; формулювати гіпотези та розглядати альтернативні рішення; приймати обдумані та усвідомлені рішення.

Розуміння та вирішення завдань спортивно-педагогічної підготовки, вважаються важливими аспектами критичного мислення фахівців фізичної культури та спорту. Розвиток критичного мислення майбутніх тренерів є ключовим завданням професійної підготовки, оскільки це сприяє ефективному формуванню ключових компетентностей – соціальної, громадянської, культурної та підприємницької (Скорик, 2023).

Розвиток критичного мислення майбутніх фахівців фізичної культури і спорту забезпечується реалізацією комплексу умов, а саме:

- цілі професійної підготовки мають орієнтуватися на вимоги соціального замовлення щодо розвитку конкурентоздатного фахівця фізкультурно-спортивної галузі;
- зміст професійної підготовки передбачає раціональне поєднання основних та вибіркових освітніх компонентів освітньої програми «Фізична культура і спорт» з диференціацією на дисципліни професійно-практичного, соціально-гуманітарного та медико-біологічного циклів;
- забезпечення міждисциплінарної та транс дисциплінарної інтеграції навчальних курсів у процесі розвитку критичного мислення здобувачів;
- застосування в процесі професійної підготовки інтерактивних методів розвитку критичного мислення;
- раціональне поєднання індивідуальних, групових та колективних форм навчання;
- модернізація самостійної роботи здобувачів вищої освіти;
- забезпечення науково обгрунтованого контролю та самоконтролю процесу розвитку критичного мислення, що передбачає групову та індивідуальну рефлексію (аналіз, самоаналіз, самооцінку, самокритику).

Висновки. Розвиток критичного мислення стає найактуальнішим за часів інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного вирішення проблем, значна частина яких не передбачувана. Формування компетентності критичного мислення майбутніх фахівців фізичної культури та спорту сприяє формуванню здатності до наукового пошуку, яка є важливим напрямом у діяльності сучасного тренера, його конкурентоспроможності на ринку фізкультурно-оздоровчих послуг. Дотримання зазначених організаційно-педагогічних умов формування критичного мислення сприяє індивідуалізації навчання здобувачів вищої освіти, оскільки їхня професійна підготовка організована з урахуванням індивідуальних особливостей, здібностей та спортивних інтересів; сприяє формуванню здатності спостерігати, аналізувати, самостійно висувати та формулювати проблеми, розв'язувати їх, навчатися самоконтролю та самооцінці; реалізації принципу самонавчання, взаємонавчання та особистої відповідальності за результати навчання; розвиває здатність до рефлексії та самооцінки власних спроможностей та навчальних досягнень; сприяє формуванню позитивних особистісних якостей – активності, самостійності, відповідальності, комунікативності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці та впровадженні інтеграційної системи професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту до формування компетентності критичного мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. Критичне мислення: як цьому навчати : наук.-метод. посіб. / за наук. ред. О. І. Пометун. Харків, 2007. 190 с.
- Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі : навч.-метод. посіб. для вчителів. Тернопіль : ТОКІППО, 2017. 60 с.
- Пометун О. І., Сущенко І. М. Навчаємо мислити критично : посіб. для учителів. Дніпропетровськ, 2016. 144 с.
- Рукасова С. Розвиток умінь критичного мислення майбутніх фахівців у сфері професійної освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2020. Вип. 13. С. 122–132. URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/222949/223229>
- Скорик Т. Розвиток критичного мислення майбутніх учителів мистецтва. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Т. 175. № 19. С. 27–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuchkpn_2023_19_7
- Терно С. Світ критичного мислення: образ та мімікрія. *Історія в сучасній школі*. 2012. № 7/8. С. 27–39.
- Тягло О. В. Критичне мислення : навч. посіб. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 189 с.

- Харченко Н. В. Критичне мислення як характеристика сучасної особистості підлітка. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2016. Вип. 20 (2). С. 276–286. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/Tmpvd_2016_20\(2\)_27.pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/Tmpvd_2016_20(2)_27.pdf)
- Цьома Н. С. Розвиток критичного мислення майбутніх кваліфікованих робітників у процесі вивчення інформація них дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Суми. 2020. 22 с.
- Шанскова Т. Розвиток критичного мислення майбутніх вчителів початкових класів Нової української школи у процесі професійної підготовки в ЗВО. *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи* : зб. матеріалів Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конф. (29 листоп. 2022 р.). Житомир : ФОП «Н.М.Левковець», 2022. С 143–147. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/36046/1/202320.pdf>
- Ягоднікова В. В. Застосування технології розвитку критичного мислення у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. *Вісник післядипломної освіти*. 2009. № 11 (1). С. 190–196. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/Vpo_2009_11\(1\)_26.pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/Vpo_2009_11(1)_26.pdf)

REFERENCES

- Kharchenko, N. V. (2016). Krytychne myslennia yak kharakterystyka suchasnoi osobystosti pidlitka [Critical thinking as a characteristic of the modern personality of a teenager]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi* [Theoretical and methodological problems of education of children and students], 20 (2), 276-286. Retrieved from [file:///C:/Users/Admin/Downloads/Tmpvd_2016_20\(2\)_27.pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/Tmpvd_2016_20(2)_27.pdf) [Ukrainian].
- Kozyra, V. M. (2017). *Tekhnolohiia rozvytku krytychnoho myslennia u navchalnomu protsesi* [Technology of development of critical thinking in the educational process]. Ternopil: TOKIPPO [Ukrainian].
- Pometun, O. I., & Sushchenko, I. M. (2016). *Navchajemo myslyty krytychno* [We teach to think critically]. Dnipropetrovsk [Ukrainian].
- Rukasova, S. (2020). Rozvytok umin krytychnoho myslennia maibutnikh fakhivtsiv u sferi profesiinoi osvity [Development of critical thinking skills of future specialists in the field of vocational education]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty* [Professionalism of the teacher: theoretical and methodological aspects], 13, 122-132. Retrieved from <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/222949/223229> [Ukrainian].
- Shanskova, T. (2022). Rozvytok krytychnoho myslennia maibutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv Novoi ukrainiskoi shkoly u protsesi profesiinoi pidhotovky v ZVO [Development of critical thinking of future primary school teachers of the New Ukrainian School in the process of professional training in higher education]. In *Spetsyfyka fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv na zasadakh kompetentnisnogo pidkhodu: dosvid, realii, perspektyvy* [Specificity of professional training of future teachers on the basis of competence approach: experience, realities, prospects] (pp. 143-147). Zhytomyr: FOP "N.M.Levkovets". Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/36046/1/202320.pdf> [Ukrainian].
- Skoryk, T. (2023). Rozvytok krytychnoho myslennia maibutnikh uchyteliv mystetstva [Development of critical thinking of future art teachers]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskiy kolehium" imeni T. H. Shevchenka. Serii: Pedagogichni nauky* [Bulletin of the National University "Chernihiv Collegium" named after T. G. Shevchenko. Series: Pedagogical Sciences], 175, 19, 27-30. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuchkpn_2023_19_7 [Ukrainian].
- Terno, S. (2012). Svit krytychnoho myslennia: obraz ta mimikriia [The world of critical thinking: image and mimicry]. *Istoriia v suchasni shkoli* [History in modern school], 7-8, 27-39. [Ukrainian].
- Tiahlo, O. V. (2008). *Krytychne myslennia* [Critical thinking]. Kharkiv: Vyd. hrupa "Osnova" [Ukrainian].
- Tsoma, N. S. (2020). *Rozvytok krytychnoho myslennia maibutnikh kvalifikovanykh robotnykiv u protsesi vyvchennia informatsiinykh dystsyplin* [Development of critical thinking of future skilled workers in the process of studying information of their disciplines] (Extended abstract of PhD dissertation). Sumy, Ukraine [Ukrainian].
- Vukina, N. V., Dementiievska, N. P., Sushchenko, I. M., & Pometun, O. I. (Ed.). (2007). *Krytychne myslennia: yak tsomu navchaty* [Critical thinking: how to teach this]. Kharkiv [Ukrainian].
- Yahodnikova, V. V. (2009). Zastosuvannia tekhnolohii rozvytku krytychnoho myslennia u protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [Application of technology for the development of critical thinking in the process of professional training of future specialists]. *Visnyk pisladyplomnoi osvity* [Bulletin of postgraduate education], 11 (1), 190-196. Retrieved from [file:///C:/Users/Admin/Downloads/Vpo_2009_11\(1\)_26.pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/Vpo_2009_11(1)_26.pdf) [Ukrainian].

PAVLO KHOMENKO
TAMARA DENYSOVETS
ALFES DOLIDZE
DMYTRO OLEFIR

TECHNOLOGIES FOR THE DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING OF FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

Abstract. The article examines and theoretically analyzes modern technologies for the development of critical thinking of future physical culture and sports specialists in higher education institutions. Based on the analysis of a set of

literary sources, it was established that the main characteristics of the critical thinking of future coaches are activity, reflexivity, logic, independence, and focus on solving real problems of physical culture and sports activities.

The concept of critical thinking is interpreted as a type of thinking that is characterized by activity, purposefulness, independence, discipline and reflexivity and involves the development in the learning process of a person's ability to identify problems, analyze, synthesize, evaluate information from any sources, put forward alternatives and evaluate them, to choose a way of solving a problem or one's own position in relation to it and justify one's views, make a conscious choice and act.

The main features (reflectivity, pragmatism, subjectivity) and stages (updating knowledge; awareness of knowledge, understanding (reflection) of the technology of critical thinking competence formation) are determined. In the work, the application of a set of conditions that determine the development of critical thinking of future physical culture and sports specialists is developed and argued.

The article outlines the specific features of teaching the disciplines of the professional-practical cycle of training a future physical culture and sports specialist on the basis of critical thinking. It has been proven that critical thinking includes a set of operations that determine the individual's ability to analyze, compare, synthesize and evaluate information from various sources; understand the problem and assess its depth; formulate hypotheses and consider alternative solutions; make deliberate and informed decisions.

Keywords: future physical culture and sports specialists, professional training, critical thinking, critical thinking competence, characteristics, principles, conditions for the formation of critical thinking.